

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Jonstoni Historia Naturalis

Ioannis Ionstoni|| Theatrvm|| Vniversale Omnivm|| Animalivm||
Qvadrpedvm

Jonston, Jan

Heilbrunna, MDCCLV.

VD18 90528808

Caput III. De Salamandra.

urn:nbn:de:gbv:45:1-10966

PUNCTUM III.

De Caropopeba, Ameiva, Taraguycu Aycuraba, et Teiunhana.

Marcgra. Hist. Bra- sil. 6. c. 12

Carapopeba Brasiliensibus, lacertulus tres, quatuor vel quinque digitos longus venenatus. Figura corporis est ut reliquorum. Quatuor cruribus et pedibus, in anterioribus quinque, in posterioribus quatuor habet digitos. Corpus totum hepatici est coloris, cum albis notulis, in cauda autem albis lineolis, hinc inde etiam aliquantum flavi mixtum, oculos habet splendentes, et quasi vitreos. Ameiva Brasiliensibus et Tubinambis, alia species lacertorum et superius descriptae Taraguirae per omnia similis, excepto, quod caudam furcatam habeat, id est, desinentem in duo cornua recta. Taraguico Aycuraba Brasiliensibus, Taraguirae alia species, superiori item similis, excepto, quod cauda ab initio ubique habeat triangulatas squamas parvas: Caudae extremitas planis squamulis tecta est, et praeterea quatuor maculis fuscis, dorsum et praecipue post caput undatum maculis variis fuscis. Teiunhana Brasiliensibus, lacertulus est minimum digitum crassus, capite acuminato ut Senembi, oculis nigris, circello aureo, crura habet quatuor ut Senembi. Longitudo eius ad posteriora crura et trium digitorum, caudae longitudo sex digitorum et

femis, estque cauda teres et instar aviculae in extremitate acuminata. Capitulum tegitur squamosa cute, dorsum, latera, et crura superiore latere cute vestiuntur ad tactum molli instar holoserici, cauda autem squamulis quadratis constat minusculis, guttur, et infimus venter item squamulis quadratis teguntur maiusculis, capitis testa fuscescit. Dorsum et latera superius fusca, vel potius tribus lieneis dilutae umbrae coloris, et aliquot undis eiuscemodi variegatur, latera inferiora viridia, superiora autem in fusco linea notat viridis secundum longitudinem, a capite ad crura usque posteriora, itemque alia linea viridis est, ubi fuscum et viride separantur: Inter duas autem lineas ordo est punctorum viridium in fusco, et sub inferiori linea viridi series est punctulorum nigrorum in viridi. Crura etiam in lateribus superioribus obscure flavi seu cerei obsoleti sunt coloris, variegata maculis parvis fuscis. In inferioribus lateribus sunt alba. Cauda quoque superius coloris cerei obsoleti, inferius cerei cum albo mixti. Caput inferius, guttur et infimus venter, candidi sunt coloris, sanguineis notis variegati. Bifidam habet linguam.

CAPUT III.

De Salamandra.

Ambrosin. de Digit. Ovip. l. 1. c. 8. Nomen.

Salamandra, unde nomen sortita sit, incertum est. Nam dici vel quasi valincendam, quod contra incendium valeat, ut Isidorus vult, vel quasi sola amans sit τὸν πῦρ, id est ignis, vel quod σαλαμάνδραν i. e. quieta latibulum teneat, aut quod σελαμάνδρα dicatur, i. e. inter spatia inania caularum et speluncarum stabulans, aut denique, quod σελαμάνδρα id est, splendores laxet et

pellat, ridiculum nimis est. A Samabras vel Samabras Arabico dici, verisimile est, etsi incertum. Plinius animal stellatum nominavit, Aetius Lacertam venenariam. Duae ipsius sunt species. Alia enim est Terrestris, Aquatica alia. Illa lacerto viridi est similis, caput et ventrem, quae crassiora si excipias. Breviorem habet caudam, colorem nigrum maculis luteis inquinatum, sed

Terrestris Descriptio.

sed quadam laevitate pellucidum. Gesnerus unam in Alpibus invenit, totam fuscam, absque splendore, cauda brevi, succus lacteus a percussa dimanabat. Matthiolus in quibusdam Germaniae silvis, dorso nigerrimas, ventre rubentes observavit. Vitriacus ei caudam longam et tortuosam, ungues aduncos et hamatos adscribit. Nicander *λιπόρρινον*, quod splendida, renitente, et quasi pingui delibuta cute fit, vocavit.

Locus. *Loca* frigida, humida et opaca incolunt. In Germania multae simul quandoque conglobatae inveniuntur. In agro Tridentino et potissimum in valle Ananienfi conspiciuntur frequenter. Sunt, qui ore aera haurire credunt. Alii favos, apes et lac adpetere, ideo alvearia et vaccas infestare scribunt. Nihil gignere, reliquit Plinius, nec genus masculinum foemininumve habere.

Vitus. At Bellonius vidit multos foetus sine involucrenixam. Procreat scilicet intus ova, in quibus foetus ad perfectam maturitatem nutriuntur.

Natura. Quantum ad *naturam*, an in igne vivat, vel eundem extinguat, in Exercitationibus, DEO volente, disquiretur. Lacteam succum percussam fundere, superius diximus. Coelo pluvio adparet, ideo visa, tempestatem rustici praesagiunt. Nec aestate, nec hieme conspicitur.

Cardan. de rer. variet. 7. c. 33.

Generatio. Tarde incedit. In Cumana, gallinarum instar gracillare, Cardanus prodidit. Si viva gladio in duas partes fecetur, pars anterior progreditur, posterior retrocedit. Instinctu quodam naturali ranas et testudines odio prosequitur, cumque illis acerrime dimicat. Venenatam esse compertum. Integras familias periisse tradunt, quae aquas in quas Salamandra ceciderat, biberant. Sed et fructus saliva oris eius aspersi, lethales creduntur. Plinius dente Salamandrae percussum, obire scribit.

Plin. H.N. l. 29, c. 4. Eiusdem Nicander, Aetius, et Abensina meminere. Ubi semel partio dentem inflexit, nunquam extrahere, si avellatur, lethale esse, quidam Gesnero narravere. At ipse duas, quas domi habuit, nunquam

os ad mordendum diduxisse, et si irritatas, scribit. Nec audivisse, quempiam a Salamandra in Germania morsum. In Galliis tamen morsus lethalis est, et Rheti, ab eadem laesum, tot Medicis indigere, quot maculas bestia habet, proverbio iactant. *Saliva* Medici inter psilothra utuntur. Kiranides cor pelli nigrae involutum, contra quartanam de brachio suspendit. Quae de Zona expelle, et aliis contra incendia sparguntur, quia absurda hypothese, ignem nempe extinguere nituntur, falsa quoque sunt. *Aquatica Salamandra*, aliis *Lacertus aquaticus*, Bellonio *Cordulus*, Monachis, qui in Mesuen commentati sunt, *Scincus aquae*, cum lata cauda dicitur. *Quadruplex* ipsarum genus est. *Vnum* cum cauda, figurae rhombi, quam Ambrosini ad distinctionem dicimus. *Linguam* habet brevissimam et latiusculam, dentes exiles, ut visum effugiant. *Caudam* in medio crassiusculam, quae prona et supina ad instar figurae rhombi contrahitur, *pedes* anteriores in quatuor, posteriores in quinque digitos fillos, *cor* spongiosum, quod dextro lateri incumbit, cuius auricula sinistra maiorem pericardii partem occupat; *lienem* subrubrum, *renes* spongiosos, *hepar* nigerrimum. *Ova* magnitudine pisi in bicorni utero ordine quodam digesta gerit, ex quibus postmodum vivi foetus erumpunt. Bellonius ei tercus tuberculis horridum adscribit. Agricola colorem cinereum, vel in cinereo fuscum. Illa, quam Gesnerus secuit, longitudine erat septem digitorum, colore nigra cum punctis albis in ventre, reliquum corpus nigrum punctis concoloribus asperum. *Alterum* genus est quoque *duplex*, unum maius, femicirculis in dorso albicantibus distinctum, alterum minus. Quartum est Matthioli, Utinensibus frequentissimum, capite terrestribus rotundiore et brevior, cauda anguillarum modo, dorso nigro luteis maculis insignito. Lacunis opacis et pingui solo sitis delectantur, aquis inprimis, in quibus limus

Agr. de an. subte. neis.

Ejus.

Aquatica. Ambros. l. 1. de Di. git. Ovi. par. c. 9.

Ambros. de D. Ovip. l. c. 1. Nam.

Differ. tiae. Plin. l. 29. c. Plin. l. 1. c.

Bellon. serv. n.

limus albus est. Ibi sub petris haerent, et raro ad superficiem veniunt. In vas aqua plenum coniecta a Gesnero quaedam os proferebat. Lento gradu in terra progrediuntur, et ora tenaciter claudunt, nec aperiant, nisi violenter expresseris. In sal coniectae caudam movent, et

moriuntur. Verberatae diu vivunt. Pellis adeo dura, ut gladio resistat. Ex vulneribus lactea sanies prodit. Irritatae intumescunt, et in pedes erectae sudorem virulentum effundunt, laceffentemque intuentur. Sues, si aliquam comederint, moriuntur.

Agricola
de animal.
subterra-
neis.

CAPUT IV.

De Stellione.

Stellio inter genera lacertorum quoque ponitur, nomenque ex eo habet, vel quod maculis, vel quod eminentiis instar stellarum distinctus sit. Ideo quidam *Lacertam stellarem* dicunt, vel quod venenum cibo stillat. Graecis dicitur, ἀσκαλάδος, seu ἀσκαλαδότης, forte παρα τὸ ἀσκαλῶς βαίνειν, a molliet tacito gressu, vel quasi κωλόατης, quod artubus suis innixus per parietes repat. Unde et *Xylobates* a *Kiranide* vocatur, tum γαλεάτης, quod more mustelae, quae γαλή, clanculum per quodcumque ascendat, tum κωλόατης. Modernis Graecis est λιανὸν θαρμάμητος, et ψαμαύθη. Non ausim tamen quicquam certi dicere. *Genera* stellionum sunt varia. *Stellio Graecorum*, quem *Coloten* et *Ascalaboten* dicunt, lentiginosus est, et stridoris acerbi, omnibusque promiscue vescitur. *Stellio Italorum* *Chamaeleonum* naturam quodammodo imitatur, rore et araneis vescitur, et venenatus esse fertur, ut ille innocuus. Ad *Stelliones* referri possunt, *bestiolae albae*, pusillis lacertis similes, lucido et fragili corpore, ut Gesnero oculatus testis retulit, quae in agro Romano, *Hermolao* prodente, reperiuntur, et *Tarantulae* nomine veniunt. Sed et *lacertus parvus* coloris lucidi et argentei, quem Graeci λιανόν vocant. *Bellonius* in *Gazara* stellionem se observasse scribit, colore nigro, magnitudine mustelae, crasso capite, et tumida alvo. An vero *Stelliones* magnitudine et figura accedant, ad illos lacertos virides ma-

iores, quos vulgus apud Italos *ramatos* vel *Ligures* vocat, alibi dicitur. Hic *Stelliones Matthioli*, et *Lacertum facetanum*, qui *Tarantula* quibusdam, in iconibus exhibemus. In *Germania*, *Gallia*, et *Anglia* non dantur. In *Thracia*, *Sicilia*, et *Syria*, vagantur. Ibi lethales sunt magis, quam in *Italia*, hic in caminis commorantur. *Plinius* in angulis ostiorum et fenestrarum libenter stabulari scripsit, qui etiam prodidit, genus illud, quod scorpionibus ad-versatur, in *Italia* non nasci, ibidem venenatos esse, reliquit *Aristoteles*. De *natura* notandum, mensibus hibernatis latere, nec quicquam edere, et latere in angulis ostiorum, fenestrarum, et speluncarum, anguis modo senectutem exuere, eamque protinus devorare, praecipientes comitiali morbo remedia, dolose apibus insidiari, araneos et scorpiones persequi, raro mordere, cum dentes obliquos habeat, quos in vulnere relinquunt, morfu denique hominem stupidum reddere, et raro interimere. Invenere in medicina usum. *Caro* furculos corpori humano infixos extrahit. Ipse morsu proprio medetur, et in oleo putrefactus, scorpionum ictus sanat. In quartanis, Magi capsulis inclusum, capiti patientis subiciunt, et in fine paroxysmi dimittunt. De *Cinere* prodit *Plinius*, sinistra manu detentum *Venerem* excitare, in dextram translatum inhibere. *Partes* somnum inducere, et stuporem membris conciliare creduntur. *Hepar* tritum odontalgiam, si super-

Lachs.

Plin. H.N.
1.8. c. 31.

Arist. Hist.
A.1.8. c. 29
Natura.
Plin. H.N.
1.8. c. 31.

Vfus.

Differen-
tia.
Plin. H.N.
1.29. c. 5.
Plin. H.N.
1.11. c. 26.

Plin. ob-
serv. n. 79.